

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:12

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-898-1

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	16.9.2020	
Tekijät	Jani Hannonen		
Julkaisun nimi	Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta Lausuntotiivistelmä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:12		
Diaari/hankenumero	VN/11210/2020	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-898-1	ISSN PDF	2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-898-1		
Sivumäärä	22	Kieli	suomi
Asiasanat	rikosoikeus, rikosprosessi, syyttäjät, rikoslaki, syyteoikeus, laitton uhkaus		
Tiivistelmä	<p>Luonnoksessa hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta ehdotetaan laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevaa säännöstä muutettavaksi niin, että teko olisi virallisen syytteen alainen, jos laitton uhkaus kohdistuisi henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikosentekijä kuulu työpaikan henkilöstöön. Syyttäjä saisi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta myös, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi.</p> <p>Lausuntoa pyydettiin 55 taholta. Lausunnon antamisaika oli 27.5.–10.8.2020. Lausuntoja saapui 50.</p> <p>Yleisesti lausunnonantajat kannattavat ehdotusta ja pitävät sitä tarpeellisena. Myös HE-luonnoksen perusteluja pidetään pääosin kannatettavina. Useat lausunnonantajat katsovat, että esitetty muutos tehostaisi reagointimahdollisuuksia maalittamista vastaan ja parantaisi samalla uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa.</p> <p>Useat lausunnonantajat toteavat, että laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen on oikeasuuntainen, mutta yksistään riittämätön toimi maalittamiseen puuttumiseksi. Monet lausunnonantajat katsovat, että käytettyjen käsitteiden ”työtehtävä” ja ”työpaikan henkilöstö” muotoiluun tulisi kiinnittää huomiota jatkovalmistelussa. Osa lausunnonantajista kiinnittää huomiota siihen, ettei laittoman uhkauksen vaikutusta virkamiehen esteellisyyteen arvioida HE-luonnoksessa.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	16.9.2020
Författare	Jani Hannonen	
Publikationens titel	Utkast till regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 25 kap. 9 § i strafflagen Sammanfattning av utlåtanden	
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2020:12	
Diarie- /projektnummer	VN/11210/2020	Tema Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-898-1	ISSN PDF 2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-898-1	
Sidantal	22	Språk finska
Nyckelord	åtalsrätt, olaga hot, straffrätt, straffprocess, åklagare, strafflag	
Referat	<p>I utkastet till regeringsproposition föreslås det att bestämmelsen om åtalsrätten för olaga hot ändras så att gärningen faller under allmänt åtal, om olaga hot riktas mot en person på grund av hans eller hennes arbetsuppgifter och gärningsmannen inte hör till arbetsplatsens personal. Åklagaren får väcka åtal för olaga hot även om gärningen har riktats mot en person på grund av hans eller hennes offentliga förtroendeuppdrag.</p> <p>Utlåtande begärdes av 55 remissinstanser. Remisstiden pågick från den 27 maj till den 10 augusti 2020. Det kom in totalt 50 utlåtanden.</p> <p>Remissinstanserna stöder på det hela taget förslaget och anser att det är motiverat. De samtycker även till stora delar till motiveringarna i utkastet till regeringsproposition. Enligt många remissinstanser effektiviserar den föreslagna ändringen möjligheterna att reagera mot riktade trakasserier och samtidigt förbättrar den ställningen för personer som blir offer för systematiska trakasserier.</p> <p>Flera remissinstanser konstaterar att ändringen av åtalsrätten vid olaga hot går i rätt riktning, men att den ensam är en otillräcklig åtgärd för att man ska kunna ingripa i riktade trakasserier. Många remissinstanser anser att man vid den fortsatta beredningen bör fästa uppmärksamhet vid utformningen av de använda begreppen "arbetsuppgift" och "arbetsplatsens personal". En del av remissinstanserna påpekar att man i utkastet till regeringsproposition inte utvärderar vilken inverkan ett olaga hot har på en tjänstemans jäv.</p>	
Förläggare	Justitieministeriet	
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi	

Sisältö

1	Johdanto	6
1.1	Luonnos hallituksen esitykseksi.....	6
1.2	Pyydetyt ja saadut lausunnot.....	7
2	Yleinen lausuntopalaute – lausunnonantajat kannattavat esitystä	10
3	Yksityiskohtainen lausuntopalaute	13
3.1	Laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen ei ole riittävä toimenpide.....	13
3.2	”Työtehtävän” ja ”työpaikan” määritelmät ovat tulkinnanvaraisia	15
3.3	Huomiot ryhmistä, joita tulisi suojata säännöksellä.....	17
3.4	Virkamiesasianomistajan esteellisyyttä ei ole huomioitu.....	19
3.5	Muut lausunnoissa esiin nostetut asiat	20
4	Taloudelliset vaikutukset.....	22

1 Johdanto

1.1 Luonnos hallituksen esitykseksi

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Esityksen mukaan laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että teko olisi virallisen syytteen alainen, jos laitton uhkaus kohdistuisi henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikoksentehtäjä kuulu työpaikan henkilöstöön. Syyttäjä saisi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta myös, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi.

Esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä.

Sisäministeriön, oikeusministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä esitti 8.5.2019 luovuttamassaan mietinnössä (Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten tekojen tehostaminen. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisu 2019:23), että oikeusministeriö arvioi, pitääkö sananvapautteen liittyvät viharikokset säätää virallisen syytteen alaisiksi ainakin niissä tilanteissa, joissa henkilö joutuu vihapuheen kohteeksi virkatoimiensa, työtehtäviensä tai luottamustehtäviensä hoitamisen vuoksi. Tällöin niiden eteenpäin vieminen rikosprosessissa ei edellyttäisi asianomistajan rangaistusvaatimusta.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman Osallistava ja osallistuva Suomi mukaan hallituskauden aikana toteutetaan poikkihallinnollisesti toimenpiteitä, joilla puututaan nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä. Hallitusohjelman mukaan turvataan edellä mainittujen rikosten torjuntaan ja selvittämiseen riittävät resurssit sekä osaaminen ja edistetään syrjintä- ja viharikostilanteen systemaattista seurantaa kansallisesti ja kansainvälisesti. Käsillä oleva hallituksen esitys on osa hallitusohjelmassa mainittuja toimia.

Käräjäoikeuksien laamannit tekivät 19.12.2018 oikeusministeriölle lainsäädäntöesityksen lainkäyttöhenkilöstön rikosoikeudellisesta suojasta vihamielistä mediavaikutta-

mista vastaan. Poliisihallitus, valtakunnansyyttäjänvirasto ja käräjäoikeuksien laamannit ovat tehneet oikeusministeriölle 17.6.2019 esityksen lainsäädännöllisistä muutostarpeista viranomaisten maalittamiseen puuttumiseksi.

Esityksen tavoitteena on tehostaa työ- tai julkisen luottamustehtävän vuoksi henkilöön kohdistetun laittoman uhkauksen saattamista syytteeseen. Työtehtävä tai julkinen luottamustoimi on voitava suorittaa ilman asiatonta häirintää tai pelkotiloja aiheuttavaa väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaamista. Tämä koskee kattavasti työ- ja virkatehtäviä kuten erilaisia palvelu- ja asiakaskohtaamisia työalasta riippumatta sekä julkisia luottamustehtäviä.

Esitys on myös osa hallitusohjelman tavoitetta puuttua nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä. Viranomaisten ja poliittisten päättäjien toimiiin kohdistuva keskustelu ja arvostelu on olennainen osa sanan- ja mielipiteenvapautta. Julkinen keskusteluilmapiiri on kuitenkin erityisesti sosiaalisessa mediassa koventunut. Tavoitteena on perusoikeuksia kunnioittaen osaltaan vähentää ja puuttua julkisessa keskustelussa ja erityisesti sosiaalisessa mediassa esiintyviin laittoman uhkauksen kaltaisiin ääri-ilmiöihin.

Luonnos hallituksen esitykseksi on julkaistu Lausuntopalvelu.fi-palvelun verkkosivuilla osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=995e6a7d-cbd4-4f92-b02d-d1cb5c48d64a>.

1.2 Pyydetty ja saadut lausunnot

Tämä lausuntotiivistelmä sisältää teemoittaisen koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä eikä lausuntojen koko sisältöä ole välttämättä toistettu yksityiskohtaisesti. Lausumia on tiivistelmää varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Lauseita on myös siirretty eri otsikoiden alle siten, että kutakin teemaa koskevat lausumat on pyritty kokoamaan saman otsikon sisään.

Oikeusministeriö pyysi HE-luonnoksesta lausuntoa 55 taholta. Lausunnon antamisaika oli 27.5.–10.8.2020. Muillekin kuin jakelussa mainituille annettiin mahdollisuus antaa lausunto lausuntopalvelu.fi-sivustolla. Lausuntoja saapui 50, joista yksityishenkilöiden lausuntoja oli 2.

Alkuperäiset lausunnot ovat kokonaisuudessaan saatavissa valtioneuvoston hankerekisteristä osoitteesta <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM045:00/2019>.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta, joista tähdellä merkityt (*) antoivat lausunnon:

Auktorisoidut Lakimiehet ry
Dosentti Riitta Ollila, Jyväskylän yliopisto*
Eduskunnan oikeusasiamies*
Elinkeinoelämän keskusliitto (EK)*
Etelä-Suomen syyttäjäalue

Helsingin hovioikeus*
Helsingin kärjäoikeus*
Helsingin poliisilaitos*
Itä-Suomen hovioikeus*
Itä-Suomen syyttäjäalue

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus*
Julkisen sanan neuvosto*
Julkiset Oikeusavustajat ry
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto (JHL)
Kaakkois-Suomen poliisilaitos*

Keski-Suomen kärjäoikeus
Keskusrikospoliisi
Korkein oikeus (varataan tilaisuus antaa lausunto)
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Liikenne- ja viestintäministeriö*

Länsi-Suomen syyttäjäalue
Medialiitto ry*
Miesjärjestöjen keskusliitto ry
Naisjärjestöt yhteistyössä ry*
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry*

Oikeustoimittajat ry
Opetus- ja kulttuuriministeriö*
OTT, apulaisprofessori Tatu Hyttinen, Turun yliopisto*
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry*
Poliisihallitus*

Professori Kimmo Nuotio, Helsingin yliopisto*
Professori Päivi Korpisaari, Helsingin yliopisto
Professori Sakari Melander, Helsingin yliopisto*

Päätoimittajien yhdistys ry*
Sisäministeriö*

Sosiaali- ja terveysministeriö*
Suomen Ammattijärjestöjen keskusjärjestö (SAK)*
Suomen Asianajajaliitto ry*
Suomen Journalistiliitto*
Suomen kuntaliitto ry

Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen poliisijärjestöjen liitto ry*
Suomen Syyttäjähdistys ry*
Suomen tuomariliitto ry*
Tasa-arvovaltuutettu*

Tieteentekijöiden liitto ry*
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry*
Tuomioistuinvirasto*
Turun hovioikeus*
Työ- ja elinkeinoministeriö*

Valtakunnansyyttäjän toimisto*
Valtioneuvoston oikeuskansleri*
Valtiovarainministeriö*
Varsinais-Suomen kärjäoikeus
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat tahot, joille ei lähetetty lausuntopyyntöä:

Akava ry
Amnesty International Suomen osasto
Naisjärjestöjen Keskusliitto
Perhehoitoliitto ry
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry
Suomen Kihlakunnanvoudit ry
Suomen Lääkäriliitto
Valtakunnanvoudinvirasto

Juha Aalto
Jorma Dahlström

2 Yleinen lausuntopalaute – lausunnonantajat kannattavat esitystä

Yleisesti ottaen lausunnonantajat kannattavat ehdotusta ja pitävät sitä tarpeellisena. Myös HE-luonnoksen perusteluja pidetään pääosin kannatettavina. Useat lausunnonantajat katsovat, että esitetty muutos tehostaisi sekä yhteiskunnan että työnantajan reagointimahdollisuuksia työtehtävissä ja julkisissa luottamustehtävissä toimiviin kohdistunutta maalittamista vastaan ja parantaisi samalla uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa. Yksikään lausunnonantaja ei ole selväsanaisesti ehdotusta vastaan.

Yksikään lausunnonantaja ei näe HE-luonnoksessa ongelmia sananvapauden rajoittamisen osalta. **Medialiitto ry** ja **Päätoimittajien yhdistys ry** pitävät HE-luonnoksen sananvapautta edistäviä vaikutuksia sen sananvapautta rajoittavia vaikutuksia merkittävämpinä ja katsovat esityksen siten kokonaisuutena ennemminkin parantavan kuin heikentävän sananvapauden tilaa yhteiskunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kehottaa kuitenkin pohtimaan sananvapauden rajoittamista EIS 10 artiklan 2 kohdan valossa ja tarkentamaan perusteluja siitä, miksi säädösmuutos on välttämätön. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan yksityisyyden suojaa koskevaa arviointia olisi kaikkiaan hyvä lisätä esityksessä.

Jyväskylän yliopiston dosentti Riitta Ollila huomauttaa, että jos uhkailuja on esitetty keskustelupalstalla tai muussa julkisessa joukkoviestinnässä, joudutaan arvioimaan, liittykö julkaisemiseen yleistä etua koskevaa sananvapauspunnintaa.

Poliisihallitus ja **sisäministeriö** pitävät erityisen tärkeänä, että jatkovalmistelussa kiinnitetään huomioita maalittamisen määritelmään, ilmiöön ja sen vakavuuteen luonnosta laajemmassa merkityksessä. Myös **Helsingin poliisilaitos** ja **Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry** kiinnittävät huomiota maalittamisen määritelmään.

Kaakkois-Suomen poliisilaitos näkee lakimuutoksen hyvänä, koska se antaa yhteiskunnalle keinon puuttua vakavaan toimintaan eikä se edellytä yksittäisen kansalaisen rangaistusvaatimusta.

Poliisihallitus, **Helsingin poliisilaitos** ja **Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry** nostavat esiin, että maalittaminen yhdistetään HE-luonnoksessa ns. vihapuheeseen. Maalittamisessa on kuitenkin heidän mukaansa kyse moninaisemmasta ilmiöstä, jonka motiivi voi olla myös vaikuttaminen maalittamisen kohteen toimintaan.

Naisjärjestöjen Keskusliito, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry ja Turun yliopiston rikosoikeuden apulaisprofessori Tatu Hyttinen kiinnittävät huomiota maalittamiseen osana vihapuheilmiötä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että esityksessä on tärkeää panostaa selkeään käsitelmäärittelyyn.

Tatu Hyttinen huomauttaa, että esitysluonnoksen perusteella jää osittain epäselväksi, miksi maalittamista pyritään kontrolloimaan nimenomaan laittoman uhkauksen rikostunnusmerkistöllä sekä laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevilla muutoksilla.

Helsingin poliisilaitos kiinnittää huomiota siihen, että esityksestä ei ilmene riittävän selkeästi, että maalittamisella voi syyllistyä useisiin erityyppisiin rikoksiin, ei pelkästään laittomaan uhkaukseen.

Riitta Ollila huomauttaa, että virallisen syyttäjän syyteoikeus ei poista asianomistajalta kaikkea asiaan liittyvää vaivannäköä ja harmia, koska asianomistajalla on velvollisuus tehdä alkuvaiheessa ilmoitus asiasta ja selvittää uhkauksen turvallisuutta vaarantavaa luonnetta.

Oikeuskanslerinvirasto toteaa, että jatkovalmistelussa voisi olla hyvä pohtia laajemmin ehdotettua sääntelyä painavan yhteiskunnallisen tarpeen ja sääntelyn mahdollisen päällekkäisyyden näkökulmasta. Esityksessä saattaisi olla perusteltua myös ennakkoon arvioida tarkemmin lakivaliokunnan kannanottoa LaVM 21/2010, joka koski hallituksen esitystä lievän pahoinpitelyn säättämisestä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

Helsingin yliopiston professori Sakari Melander toteaa, että esityksen perusteissa saattaisi olla syytä tarkastella laajemmin ja syvällisemmin, mitkä ovat aidosti niitä tilanteita, joihin liittyy sellainen julkinen intressi, joka perustelee syyteoikeuden laajentamisen, ja mitkä ovat ne työtehtäviin ja julkisiin luottamustehtäviin liittyvät erityispiirteet, jotka puoltavat syyteoikeuden laajentamista.

Sakari Melanderin mukaan esitysluonnoksen sisältämät suhdetta perustuslakiin ja sääntämisyjärjestystä koskevat perustelut ovat sinänsä lähtökohtaisesti asianmukaiset, mutta jatkovalmistelussa tulisi tarkastella laajemmin ehdotetun sääntelyn suhdetta rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen ja perus- ja ihmisoikeusnäkökohtiin.

Helsingin yliopiston professori Kimmo Nuotio pitää esitystä huolellisesti valmisteltuna ja niin oikeuspoliittisesti kuin kriminaalipoliittisestikin perusteltuna. Nuotio mukaan esityksen tarkoittamaa muutosta voi verrata vastaavan kaltaiseen muutokseen,

joka toteutettiin syyteoikeuteen lievässä pahoinpitelyssä silloin, kun se kohdistetaan toiseen työtehtävän vuoksi.

Eduskunnan oikeusasiamies ja Tatu Hyttinen toteavat, että olisi ollut toivottavaa että HE-luonnoksessa olisi arvioitu muutosehdotusta myös kriminalisointiperiaatteiden valossa.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että lakiuudistuksen vaikutusta tulee myös aidosti arvioida ja tehdä tarvittavat mahdolliset muutokset näiden tulosten perusteella.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädännön uudistamisen lisäksi tarvitaan myös toimintamalleja ja koulutusta viranomaisille.

Tatu Hyttinen korostaa, ettei rikoslain varaan voi maalittamisilmiön hallinnassa liiaksi laskea.

Tasa-arvovaltuutettu pitää myönteisenä sitä, että hallituksen esitysluonnoksessa sukupuolivaikutusten arviointi on tehty varsin monipuolisesti. Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että naisiin kohdistuu miehiä useammin seksuaalissävytteistä rikoksella uhkaamista.

Myös **Naisjärjestöjen Keskusliitto** ja **Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry** painottavat sukupuolinäkökulman huomioimista.

3 Yksityiskohtainen lausuntopalaute

3.1 Laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen ei ole riittävä toimenpide

Valtakunnansyyttäjän toimisto, Suomen Syyttäjähdistys ry, Poliisihallitus, Helsingin poliisilaitos, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, sisäministeriö, Valtakunnanhovoudinvirasto, Suomen Kihlakunnanvoudit ry, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin hovioikeus, Tuomioistuinvirasto, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Lakimiesliitto ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Akava, Amnesty International Suomen osasto, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, Julkisen sanan neuvosto ja Tatu Hyttinen katsovat, että laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen on kannatettava ja oikeasuuntainen toimi, mutta ei riittävä toimenpide maalittamiseen puuttumiseksi.

Valtakunnansyyttäjän toimisto ja **sisäministeriö** viittaavat Poliisihallituksen, Valtakunnansyyttäjänviraston ja laamannien esitykseen 17.6.2019 koskien maalittamisen lainsäädännöllisiä muutostarpeita. **Poliisihallituksen** mukaan olisi toivottavaa, että esitettyjen lainmuutostarpeiden arviointia jatkettaisiin oikeusministeriössä.

Sakari Melander toteaa, että esitysluonnoksessa ehdotetulla muutoksella kyetään puuttumaan vain varsin rajatusti moitittavana pidettävään maalittamiseen. Melanderin mukaan on kuitenkin sinänsä perusteltua omaksua esitysluonnoksessa omaksutun kaltainen suhteellisen rajallinen näkökulma.

Sisäministeriö, Helsingin kärjäoikeus, Itä-Uudenmaan kärjäoikeus, Itä-Suomen hovioikeus ja **Tuomioistuinvirasto** esittävät maalittamisen liittyvän rikosoikeudellisen sääntelyn jatkoselvittämistä ja tarkastelua.

Helsingin hovioikeus toteaa, että muita toimenpiteitä on tarkoituksenmukaisinta käsitellä siinä vaiheessa, kun valtioneuvoston kanslian asettama selvityshenkilö OTT, kärjätuomari Mika Illman on laatinut arvionsa maalittamista koskevasta säädöspohjasta ja mahdollisista uusista säädösehdotuksista pyydetään erikseen lausuntoa.

Poliisihallitus, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Valtakunnanvoudinvirasto, Suomen Lakimiesliitto ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Akava, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry, Julkisen sanan neuvosto ja Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry esittävät, että maalittamisen erilliskriminalisointia tulisi harkita.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n mukaan maalittamisen täsmällisempi määrittely joko omana tunnusmerkistönään tai erityisenä rangaistuksen ankaroittamispe-
rusteena on tarpeellista.

Poliisihallitus, Helsingin poliisilaitos, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry ja SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry esittävät, että kunnianloukkauksen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja viestintärauhan rikkomisen saattamista virallisen syytteen alaiseksi tulisi tarkastella.

Poliisihallituksen mukaan myös muiden tekojen kuin laittoman uhkauksen osalta suojeltava oikeushyvä on pääosin yhteisöllinen, vaikka teko kanavoituu välillisesti työntekijän kautta.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja Suomen Kihlakunnanvoudit ry katsoo, että tässä yhteydessä tulisi myös tarkastella kunnianloukkauksen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistöjen ajantasaisista muutoksista nykypäivään.

Valtakunnansyyttäjän toimisto katsoo kuitenkin, ettei kunnianloukkausta ja yksityiselämää koskevaa tiedon levittämistä tule saattaa virallisen syytteen alaiseksi. Tämän lisäksi valtakunnansyyttäjän toimisto pitää erittäin tärkeänä, että sananvapauslain 24 §:n säännöstä tarkastellaan uudelleen ja siihen tehdään tarvittavat muutokset.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry ja Julkisen sanan neuvosto kiinnittävät huomiota vainoamisen tunnusmerkistön riittämättömyyteen maalittamistapauksissa.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry ja Helsingin kärjäoikeus katsovat, että maalittamista tulee lähestyä myös työturvallisuuskysymyksenä.

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että mikäli rikosvastuun toteutumisen todennäköisyyttä halutaan lisätä, syyteoikeuden järjestelyjä suurempi merkitys saattaisikin olla sillä, että työnantajalle tai muulle vastuutaholle asetettaisiin velvollisuus ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleesta työntekijään kohdistuneesta laittomasta uhkauksesta.

Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen Kihlakunnavoudit ry ja Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ovat eri mieltä HE-luonnoksen kanssa siitä, että osallisuusopilla laittomaan uhkaukseen voidaan kattaa sääntelyn tarve. Ryhmätoimintana tapahtuvaan maalittamiseen voitaisiin paremmin puuttua erilaisella maalittamiskriminalisoinnilla.

Sisäministeriö toteaa, että maalittamiskokonaisuus ei ole välttämättä kenenkään yksittäisen tahon tai joukon koordinoima siten, että osallisuusoppeja voidaan hyödyntää, vaikka vaikutukset yksilölle ovat huomattavat. Tämän takia kokonaisarvioinnissa tulisi arvioida myös tarkemmin tahallisuuden ja tuottamuksen merkitystä.

Turun hovioikeus huomauttaa, että osallisuus laittomaan uhkaukseen kohtaa näyttö- vaikeuksia viimeistään syyteharkintavaiheessa.

Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen Kihlakunnavoudit ry ja Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry esittävät, että vastoin HE:ssä esiin tuotua olisi syytä miettiä tuleeko keskustelupalstan ylläpitäjän vastuun olla suurempi.

Suomen Lakimiesliitto ry kehottaa kiinnittämään erityistä huomiota ylläpitäjän vastuuseen jatkovalmistelussa.

3.2 ”Työtehtävän” ja ”työpaikan” määritelmät ovat tulkinnanvaraisia

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Asianajajaliitto, Tuomioistuinvirasto, Itä-Uudenmaan käräjäoikeus, Eduskunnan oikeusasiamies, Tatu Hyttinen, Sakari Melander ja työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittävät huomiota ”työtehtävän” ja ”työpaikan” määritelmän tulkinnanvaraisuuteen ja toivovat, että käsitteiden täsmällisempään määrittelyyn kiinnitetään huomiota jatkovalmistelussa.

Kimmo Nuotio pitää ehdotettua rajausta ”työtehtävään” kohtalaisen hyvin onnistuneena. Nuotio kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että luottamustehtävissä toimivien osalta jokin täsmällisempi muotoilu saattaisi kuitenkin olla tarpeen.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että HE-luonnoksessa käytetyt työ- tai palvelussuhteeseen viittaavat ilmaisut kuten ”työtehtävä” ja ”työpaikan henkilöstö” ovat perustelujen mukaan sisällöltään tavanomaista laajempia, mikä vaikuttaa laillisuusperiaatteen kannalta ongelmalliselta. Eduskunnan oikeusasiamies ei ole rikosoikeudellisessa asiayhteydessä vakuuttunut ”työ”-käsitteen määrittelystä, koska yleiskielisenä ilmauksena työ voi tarkoittaa esimerkiksi puutarhatöitä, kotitöitä, puhdetöitä, käsitöitä, lastenhoitoa, omaishoitajana toimimista, urheilua tai opiskelua.

Tatu Hyttinen toteaa, että on jokseenkin vaikea määritellä rikoslain edellyttämällä tarkkuudella sitä, mitä ”työllä” yleiskielisesti tarkoitetaan. **Tatu Hyttinen** ja **Sakari Mela** katsovat, että rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvä epätäsmällisyyskielto edellyttää pohtimaan tarkemmin sitä, minkälainen merkityssisältö ”työtehtävälle” tai ”työlle” tulisi antaa.

Myös **Työ- ja elinkeinoministeriö** kiinnittää huomiota käsitteiden tavanomaista laajempaan sisältöön, ja toteaa, että asian selkeyttämiseksi voisi harkita hallituksen esityksen perustelujen täsmentämistä.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää huomiota HE-luonnoksessa käytetyn ”työ”-käsitteen erilaiseen sisältöön rikoslain työririkoksia koskevassa luvussa, ja toteaa, että toisiaan vastaavien ilmaisujen erojen säättämistä ”perusteluilla” voidaan lähtökohtaisesti pitää laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisena.

Myös **Tatu Hyttinen** huomauttaa, että rikosoikeussystemaattisesti on hyvinkin epätydyttävää, että työ määriteltäisiin laittoman uhkauksen syyteoikeuden yhteydessä yleiskielen mukaisesti, vaikka työririkoksia koskevassa rikoslain luvussa muun muassa työntekijälle on annettu selkeä rikosoikeudellinen määritelmä.

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että ”työpaikan” käsite näyttää olevan tässä asiayhteydessä hankalasti määriteltävissä, mikäli tarkoitus on kattaa kaikenlainen yleiskielen mukainen ”työ”. Erityisesti julkisyhteisöjen kuten kaupunkien ja kuntien taikka suuryritysten kohdalla työpaikan henkilöstön ulottuvuuden arvioiminen luonnosteltua säännöstä sovellettaessa olisi hankalaa.

Eduskunnan oikeusasiamies ja **Suomen Asianajajaliitto** esittävät, että ”työtehtävä” ja ”työpaikka” tulisi käsitteinä määritellä rikoslaissa täsmällisesti tai tukeutumalla vaikiintuneisiin työ- ja yritysoikeudellisiin käsitteisiin.

Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja **Suomen Kihlakunnanvoudit ry** esittävät, että säännös tulee tehdä siten, ettei sen soveltamista sidota yksittäiseen konkreettiseen työtehtävään, vaan sen tulee

kattaa kaikki tilanteet, joissa henkilö joutuu laittoman uhkauksen kohteeksi ammat-
tinsa ja työtehtäviensä vuoksi.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry toteaa, että työtehtävä on tässä yhteydessä ym-
märrettävä laajasti koskien työtä sen juridisesta laadusta riippumatta, ja huomioon tu-
lee ottaa myös tilanteet, joissa henkilön toimintaan työssä tai julkisessa luottamusteh-
tävässä pyritään vaikuttamaan vapaa-ajan toimintojen kautta. Säännöksen soveltami-
sen ulkopuolelle saa jäädä vain puhtaasti yksityiselämään liittyvät tilanteet.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ehdottaa täsmennettäväksi mitä ilmaisulla ”työpaikan
henkilöstöön kuuluva” tarkoitetaan, koska perusteluista saa sen käsityksen, että ilmai-
sulla tarkoitetaan nimenomaan yhden työnantajan palveluksessa olevaa henkilöstöä,
jolloin säännöksen soveltaminen esimerkiksi työpaikalla työskenteleviin vuokratyönte-
kijöihin jää epäselväksi.

Turun hovioikeus ja **Palvelualojen ammattiliitto PAM ry** pitävät perusteltuna viralli-
sen syytteen alaisuuden rajaamista niihin tilanteisiin, joissa rikoksentehtäjä ei kuulu työ-
paikan henkilöstöön.

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry toteaa, että on järkevää rajata säännöksen ulko-
puolelle tilanteet, joissa uhkauksen esittäjä liittyy uhriin jollakin henkilökohtaisella ta-
valla.

**Eduskunnan oikeusasiamies, Suomen Asianajajaliitto, Elinkeinoelämän keskus-
liitto EK ja Tatu Hyttinen** toteavat, ettei välttämättä olisi helppoa osoittaa, että uh-
kaus on kohdistunut henkilöön nimenomaan hänen työtehtävänsä tai julkisen luotta-
mustehtävänsä vuoksi.

Suomen Asianajajaliitto ja **Elinkeinoelämän keskusliitto EK** pitävät tärkeänä, että
epäselvissä tilanteissa asiat otetaan ripeästi esituskintaan ja harkinta tehdään syyttä-
jän toimesta vasta esitutkinnan jälkeen, kun kaikki asiaan vaikuttaneet seikat on selvi-
tetty, mukaan lukien epäillyn motivaatio tekoon.

3.3 Huomiot ryhmistä, joita tulisi suojata säännöksellä

**Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen Poliisijärjestöjen
Liitto ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry, valtiovarainministeriö ja Helsingin kärä-
jäoikeus** pitävät järkevänä, että lainmuutos koskee kaikkia henkilöitä, jotka joutuvat

työtehtäviensä vuoksi laittoman uhkauksen kohteeksi eikä uhkaaja ole työpaikan henkilöstöön kuuluva henkilö.

Poliisihallitus, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja Suomen Kihlakunnanvoudit ry esittävät, että syyteoikeuden muuttamisessa laittoman uhkauksen osalta tarkasteltaisiin myös läheisen kautta tapahtuvan vaikuttamisen tilanteissa.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry pitää erityisen tärkeänä luottamushenkilöiden sisällyttämistä esitykseen.

Turun hovioikeus huomauttaa, että selvyden vuoksi olisi tarpeen mainita myös siitä, että luottamustehtävää hoitavaksi katsotaan kansanedustajan lisäksi myös Ahvenanmaan maakuntapäivien edustaja.

Naisjärjestöjen Keskusliitto huomauttaa, että on välttämätöntä selvittää, tarjoaako säännös sellaisenaan riittävää suojaa henkilöille, jotka vasta pyrkivät julkisiin luottamustehtäviin ja altistuvat esimerkiksi vaalikampanjansa aikana laittomille uhkauksille. On myös varmistettava, että lainsäädäntö suojaa jatkossa myös työsuhteen kaltaisissa olosuhteissa työskenteleviä, kuten apurahatutkijoita ja freelance-toimittajia.

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että jatkovalmistelussa on varmistettava, että myös muut luottamusmiehet kuin päätoimiset luottamusmiehet ovat säännöksen soveltamisalan piirissä.

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry, Amnesty International Suomen osasto, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry katsovat, että esitys ei kata riittävästi kansalaisjärjestöissä toimiviin henkilöihin kohdistuvia laittomia uhkauksia.

Amnesty International Suomen osasto katsoo, että varsinaisissa luottamustehtävissä (kuten yhdistyksen hallituksessa tai johtokunnassa) toimiviin tulisi rinnastaa myös esimerkiksi järjestön kanssa yhteistyössä toimivat aktivistit.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry toteaa, että järjestöissä toimii henkilöitä monenlaisissa eri rooleissa, esimerkiksi työsopimuksen nojalla, vapaaehtoisina aktiiveina, työharjoittelijoina ja työkokeilijoina, kuntouttavan työtoiminnan asiakkaina tai luottamushenkilöinä järjestöjen toimielimissä. SOSTE:n mukaan perusteluissa tulisi mainita, että ilmaisu ”työtehtävän vuoksi” soveltuu myös vapaaehtoistyöntekijöihin sekä organisaation lukuun toimiviin työllistymistä edistävien palvelujen asiakkaisiin. Luottamustehtävien osalta lakiesityksen soveltamisalaa tulisi laajentaa siten, että se soveltuisi myös aatteellisten yhdistysten ja säätiöiden luottamushenkilöihin.

Suomen Journalistiliitto ry:n mukaan on tärkeää, että työtehtävä ymmärretään esityksessä laajasti kattaen muun muassa taiteelliseksi katsottavan toiminnan. Työoikeudellinen työsuhteen käsite ei riitä, sillä työtehtäviin liittyvää uhkailua kokevat myös yrittäjät, kuten journalistisella alalla yrittäjä-freelancerit. Myös **Kimmo Nuotio** kiinnittää huomiota freelance-toimittajien huomioimiseen.

Suomen Asianajaliitto ja **Kimmo Nuotio** huomauttavat, että jatkovalmistelussa olisi hyvä vielä pohtia, ulottuuko termi ”työtehtävä” myös asianajajan toimeksiantosuhteessa tekemään työhön.

Akava ja **Tieteentekijöiden liitto** esittävät, että olisi perusteltua todeta selvemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa, että esityksessä ”työllä” tarkoitetaan myös työtä, jota esimerkiksi tutkijat tekevät toimiessaan ilman työsuhdetta, mutta työsuhteenomaisissa olosuhteissa, kuten esimerkiksi työskennellessään apurahalla.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota säännösten soveltumiseen muihin kuljetusalan töihin kuin taksinkuljettajiin.

Perhehoitoliitto ry nostaa esiin, että laitton uhkaus tulisi virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi myös silloin, kun uhkaus kohdistuu toimeksiantosopimussuhteiseen perhehoitajaan.

3.4 Virkamiesasianomistajan esteellisyyttä ei ole huomioitu

Akava, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Suomen Kihlakunnanvoudit ry, Helsingin käräjäoikeus, Julkisen sanan neuvosto, Poliisihallitus, Suomen Lakimiesliitto ry ja Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry esittävät, että jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota myös laittomaan uhkaukseen liittyviin esteellisyysskysymyksiin tapauksissa, joissa uhkaajan asiaa käsittelevään virkamieheen kohdistetaan laitton uhkaus. Maalittamisella voidaan nimittäin pyrkiä haittaamaan virkamiehen virkavelvollisuuksien suorittamista, kun asiaa käsittelevä virkamies tulee laittoman uhkauksen asianomistajaksi ja siten esteelliseksi alkuperäisessä asiassa.

Akava ja **Suomen Lakimiesliitto ry** toteavat, että jatkovalmistelussa on selvitettävä esteellisyysskysymystä myös tilanteissa, joissa rikosilmoituksen on tehnyt virkamiehen puolesta tämän työnantaja.

Julkisen sanan neuvosto kiinnittää huomiota myös esteellisyysoongelmiin muissa tehtävissä, kuten journalistina toimiessa.

3.5 Muut lausunnoissa esiin nostetut asiat

Akava ja **Suomen lääkäriliitto** pitävät perusteltuna, että laittoman uhkauksen oikeudenkäyntikuluja koskeva erillislainsäädäntö kohdistuisi yhtä lailla yksityisiin työnantajiin.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n ja **Suomen Kihlakunnanvoudit ry:n** mukaan oikeudenkäyntikuluja koskevaa lainsäädäntöä tulee ajantasaistaa.

Akava ja **Suomen Lääkäriliitto** huomauttavat, että jatkotyössä on selvitettävä työntekijän esimiehen tai muun työnantajan edustajan tekemän tutkintapyynnön tai muun ilmoituksen ja erityislaeissa säädettyihin salassapitovelvollisuuksiin liittyviä mahdollisia ongelmia.

Sakari Melander huomauttaa, että esityksessä ei välttämättä ole aivan selvää, mikä rikoslain 25 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun erittäin tärkeän yleisen edun suhde on ehdotettuun 2 momenttiin.

Suomen Lääkäriliitto toivoo, että ministeriö kirjoittaa jatkotyössään rikosilmoituksen ja potilassalaisuuden välisen suhteen auki etenkin työnantajan, eli käytännössä esimiehen osalta.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja **Suomen Kihlakunnanvoudit ry** toteavat, että lisäksi tulee pohtia keinoja, joilla voidaan suojata mahdollisimman hyvin virkamiehen henkilöllisyyttä.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK haluaa korostaa, että se näkee tarpeelliseksi säätää Suomessa myös lähestymiskiellon tyyppisen uuden instrumentin, jolla suojattaisiin tiettyä fyysistä työpaikkaa ja kaikkia siellä työskenteleviä.

Suomalaiset kehitysjärjestöt - Fingo ry toivoo, että toteutuessaan lakimuutoksesta tiedotetaan laajasti.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry pyytää tekemään päätöksen uuden lainkohdan soveltamisen seurannasta. Seurannan myötä saadun tiedon avulla on mahdollista päättää koko laittoman uhkauksen muuttamisesta virallisen syytteen alaiseksi.

4 Taloudelliset vaikutukset

Poliisihallitus toteaa, että arvio 1200 uuden rikoksen osalta ennakoidaan olevan valitsevissa olosuhteissa perusteltu lähtökohta, mutta maalittamistapauksen tutkintajaksi tulisi laskea 20–25 h ja henkilötyövuoden todellinen kustannus tulee määrittää lähemmäs 70 000 €/htv.

Myös **Helsingin poliisilaitos** arvioi, että maalittamistekona tutkittavan laittoman uhkauksen keskimääräinen tutkinta-aika ja siten myös työmäärän lisäys tulee olemaan vähintään kaksinkertainen esityksessä mainittuun määrään nähden.

Sisäministeriön mukaan esitutkinnassa käytetty tuntimäärä on todennäköisesti ehdotuksessa käytettyä korkeampi. Lisäksi henkilötyövuoden laskennallisena hintana on käytetty tavanomaisesti 60 000 euroa, eikä ehdotuksessa mainittua 56 000 euroa. Tämän jälkeen on kuitenkin ilmennyt tarkastuspaineita jopa 70 000 euroon henkilötyövuotta kohden.

Tuomioistuinvirasto katsoo, että tuomioistuimille aiheutuva vuosittainen lisäkustannus on suurempi kuin esitysluonnokseen on kirjattu. Tuomioistuinviraston päivitettyjen laskelmien mukaan rikosasian yksikkökustannus on 1 345 euroa, kun asia käsitellään suullisessa pääkäsittelyssä, ja 728 euroa, kun asia käsitellään kirjallisessa menettelyssä.

Valtakunnansyyttäjän toimisto toteaa, että kaikki julkaistut laittomat uhkaukset, joita rikoslain 25 luvun 9 §:n uudessa 2 momentissa tarkoitetaan, siirtyvät valtakunnansyyttäjän yksinomaiseen syyteharkintavaltaan, minkä vuoksi on tärkeää että syyttäjälaitoksen resurssit jatkossakin turvataan.

Helsingin käräjäoikeus, Tatu Hyttinen, Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry ja Amnesty International Suomen osasto kiinnittivät huomiota rikosprosessin toimijoiden resurssien turvaamiseen.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että taloudellisten vaikutusten arviota täsmennetään mahdollisuuksien mukaan jatkovalmistelussa. Valtiovarainministeriö toteaa, että esityksessä tarkoitetuista muutoksista aiheutuvat kustannukset tulee kattaa valtiotalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosien puitteissa, mikä tulee todeta myös hallituksen esityksessä.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-898-1 (PDF)